

فصل سوم

سلاح‌های زخم‌زا و غیر متعارف

زئرال‌هسا، بمب آتش‌زا (Napalm) را دوست دارند. این بمب، اثرات روانی شدیدی بر دشمن دارد. راندولف اثر (Randolph Alles)، سرهنگ نیروی دریایی

(ایالات متحده) (۱۱)

راندولف اثر

و بمب‌های خوشه‌ای، استفاده کرده‌اند. (۹) بمب‌های خوشه‌ای، منجر به کشته و زخمی شدن بسیاری از مردم شده است. این بمب‌ها اکثراً در مناطق شلوغ شهرها مورد استفاده قرار گرفته‌اند. علاوه بر این، هنوز تعدادی از این بمب‌ها به صورت عمل نکرده، در شهرها وجود دارند که گاه‌به‌گاه منجر به کشته و مجروح شدن مردم می‌شوند. مهمات حاوی اورانیوم ضعیف شده، بر سلامت بدن اثرات درازمدت منفی دارند و به همین دلیل بسیاری از سازمان‌های بین‌المللی، خواهان محکومیت استفاده از این سلاح‌ها در جنگ هستند. استفاده از سلاح‌های حاوی اورانیوم ضعیف شده و بمب‌های خوشه‌ای، نقض صریح ممنوعیت استفاده از سلاح‌های زخم‌زاست.

بمب‌های آتش‌زای نوع ناپالم (Napalm)

ناپالم، ترکیبی آتش‌زا از سوخت و مواد چوبی است که در مجموع بمبی آتش‌زا ایجاد می‌کند. این بمب، ابتدا در جنگ دوم جهانی تولید شد و بعدها نظامیان ایالات متحده بارها در جنگ ویتنام از آن استفاده کردند که منجر به نارضایتی شدید عمومی و انتقادات گسترده در سطح جهانی شد. اکثر کشورهای جهان، امروزه از این بمب استفاده نمی‌کنند، چرا که این استفاده را ظالمانه و غیرمتعارف می‌دانند. نیروهای مسلح آمریکا، از مدل جدید ناپالم به نام MK-W Mod ۵ استفاده می‌کنند. (۱۰)

بمب‌های ناپالم پس از انفجار، گلوله‌ای از آتش ایجاد می‌کنند. این شعله‌های سوزان، وارد بافت‌های بدن قربانیان شده و آنها را به علت سوزش و خفگی، از پای در می‌آورد. قربانیانی که زنده می‌مانند، معمولاً تا پایان عمر از آسیب‌های جسمی و روحی رنج می‌برند. بسیاری از این مجروحین نیز پس از سپری کردن دوره‌ای از رنج و مرارت، می‌میرند.

در طول و اندکی پس از عملیات نظامی اولیه در سال ۲۰۰۳، گزارش‌های گسترده، حاکی از آن بود که ایالات متحده از بمب‌های آتش‌زا استفاده کرده است. روزنامه‌نگاران همکار نظامیان آمریکایی گزارش دادند، در تپه صفوان در مرز کویت (۸) و جنوب عراق از بمب‌های ناپالم استفاده کرده‌اند. (۹) خلبانان آمریکایی تأیید کرده‌اند که از بمب‌های ناپالم در بمباران پل‌های روی کانال آبی صدام

نیروهای ائتلاف تحت رهبری ایالات متحده، در جنگ عراق از سلاح‌های زخم‌زا و غیرمتعارفی استفاده کرده‌اند که کاربرد آنها، برخلاف معاهدات بین‌المللی بوده یا در افکار عمومی، غیرانسانی و غیرقابل قبول محسوب می‌شوند. ایالات متحده، در این جنگ، از بمب‌های آتش‌زا (MK-۷۷) (۱۱)

و مهمات حاوی فسفر سفید استفاده کرده است. (۱۲) بمب‌های حاوی فسفر سفید، بارها در مناطق پرجمعیت شهری به کار گرفته شده است. (۱۳) استفاده از این سلاح‌ها بسیار ظالمانه است، این بمب‌ها، درون بدن فرد شعله‌ور شده و باعث سوختن بدن و مرگ او می‌شود. دولت‌های آمریکا و بریتانیا، در ابتدا استفاده از این سلاح‌ها را انکار می‌کردند، اما بعدها ناچار به تأیید آن شدند.

ایالات متحده و بریتانیا، در طول تهاجم سال ۲۰۰۳ به صورت گسترده‌ای از مهمات حاوی اورانیوم ضعیف‌شده (Depleted Uranium) (DU) (۱۴)

و رودخانه دجله در جنوب بغداد، استفاده کرده‌اند. سرهنگ راندولف آلز، فرمانده گردان هوایی ۱۱ آمریکا گفت؛ «ما اطراف این دو پل را با بمب ناپالم بمباران کردیم... متأسفانه تعدادی از غیرنظامیان نیز در آنجا حاضر بودند... می‌توانید آنها را در فیلم‌های تهیه شده ببینید... تعدادی از آنها سربازان عراقی بودند و در این حادثه کشته شدند...» (۱۰)

ابتدا نظامیان آمریکایی، اتهامات مبنی بر استفاده از بمب‌های ناپالم را رد می‌کردند. (۱۱) با این حال، در اوت ۲۰۰۳، پنتاگون استفاده از بمب‌های نوع ۷۷ را تأیید کرد. (۱۲) دلیل انکار اولیه، تمایزی بود که نیروهای آمریکایی میان بمب‌های ناپالم و بمب‌های آتش‌زای نوع ۷۷ قائل بودند. در حالی که این بمب‌ها تنها در نوع سوختشان با هم متفاوت هستند (ناپالم از بنزن و بنزین و بمب‌های نوع ۷۷ از سوخت جت استفاده می‌کنند). (۱۳) اما سرانجام پنتاگون اعتراف نمود که این بمب‌ها «شباهت‌های بسیاری دارند» و بر قربانیان اثرات یکسانی به جای می‌گذارند. (۱۴) رئیس بخش نظامی مجمع جهانی سیاست، در این باره می‌گوید: «می‌توان برای این بمب نام دیگری غیر از ناپالم انتخاب کرد، اما هنوز هم یک بمب ناپالم است. ایسب بمب تنها به گونه‌ای تغییر یافته که از سوخت دیگری غیر از سوخت سابق استفاده می‌کند. ایالات متحده تنها کشوری است که در یک مدت طولانی از بمب ناپالم استفاده می‌کند.» (۱۵)

آدام اینگرام (Adam Ingram) وزیر نیروهای مسلح بریتانیا، در پاسخ به پرسش خبرنگاری، استفاده از بمب‌های نوع ۷۷ را به‌طور صریح انکار نمود. (۱۶) اما بعدها این گفته خود را پس گرفت و ادعا کرد به گزارش نیروهای نظامی ایالات متحده، درباره انواع سلاح‌های استفاده شده در جنگ، دسترسی نداشته است. (۱۷)

گروه‌های بین‌المللی حقوق بشر، بمب‌های آتش‌زا را ضد انسانی می‌دانند. رابرت موسیل (Robert Musil) رئیس اجرایی گروه «پزشکان مسئول اجتماع» (Physician for Social Responsibility) معتقد است: «بمب‌های آتش‌زا چنان سوختگی ایجاد می‌کنند که قابل کنترل نیست.» (۱۸) بنا به معاهدات الزام‌آور بین‌المللی، استفاده از سلاح‌های آتش‌زا در جنگ و بخصوص در مناطق پرجمعیت شهری ممنوع است. پروتکل سوم معاهده سازمان ملل، با توجه به سلاح‌های خاصی که به شدت زخم‌زا هستند و اثراتی درازمدت دارند (۱۹۸۰)، استفاده از سلاح‌های آتش‌زا را علیه شهروندان یا نظامیان، در مناطق متمرکز شهری ممنوع کرده است. (۱۹) قوانین بین‌المللی جاری نیز حملات غیرمتعارف را که منجر به صدمات گسترده‌ای می‌شود ممنوع کرده‌اند.

فسفر سفید

فسفر سفید ماده‌ای آتش‌زا شبیه واکس است که برای ارسال پیام، ایجاد پرده دود و تولید آتش استفاده می‌شود. ایالات متحده در جنگ ویتنام بارها از فسفر سفید استفاده کرد. فسفر سفید یا به قول نظامیان «ویلی پت» (Willie Pete) معمولاً در هوا منفجر شده و برای روشن کردن آسمان شب، نابودی تجهیزات یا ایجاد محدودیت دید دشمن، به کار می‌رود. (۲۰) علاوه بر این، از فسفر سفید به‌عنوان سلاحی آتش‌زا در عراق علیه اهداف انسانی استفاده شده است. در حالی که استفاده از این سلاح علیه شهروندان، مخالف قوانین بین‌المللی است.

فسفر سفید در معرض اکسیژن آتش گرفته، بویی شبیه سیر تولید کرده و تا پایان یافتن منبع اکسیژن شعله‌ور می‌ماند. (۲۱) آتش حاصل از آن، سبب سوزش پوست قربانیان شده و در نتیجه منجر به زخم‌های عمیق، دردهای شکمی، نفرس استخوان‌ها و ضعف چند بافتی می‌شود. بسیاری از قربانیان فسفر سفید، تنها مدت کوتاهی می‌توانند به زندگی ادامه دهند. (۲۲)

در ابتدا نیروهای آمریکایی استفاده از این بمب‌ها را نیز مانند بمب‌های ناپالم، منکر می‌شدند. گزارش تلویزیونی مستند شبکه RAI ایتالیا نشان می‌داد که نیروهای آمریکایی در سال ۲۰۰۳ و در جنگ ۲۰۰۴، در فلوجه، علیه اهداف انسانی از فسفر سفید استفاده کرده‌اند. در این فیلم، مردم فلوجه می‌گفتند: «بارانی از آتش بر شهر فرو ریخته است» بقایای سوخته بدن قربانیان نیز دیده می‌شد. (۲۳) با تحقیقات انجام گرفته مشخص شد این آتش‌باری‌ها، تحت نظارت مقامات آمریکایی بوده است. (۲۴) در زمان حمله ایالات متحده به فلوجه، واشنگتن پست گزارش داد: «برخی از خمپاره‌اندازها، بمب‌های حاوی فسفر سفید شلیک کرده‌اند. ستیزه‌جویان می‌گویند یا موادی مورد حمله قرار گرفته‌اند که پوستشان را ذوب کرده است، اثراتی که شبیه اثرات فسفر سفید است. کمال حادثی، پزشک بیمارستان شهر گفت که اجساد مجاهدین، سوخته شده و برخی از آنها حتی ذوب شده بودند.» (۲۵)

رابرت تاتل (Robert Tuttle) سفیر ایالات متحده در بریتانیا، در نامه‌ای به روزنامه ایندپندنت ادعای مطرح شده درباره استفاده از فسفر سفید را رد کرده و نوشت: «نظامیان آمریکایی حاضر در عملیات آزادسازی عراق به استفاده از سلاح‌های متعارف علیه اهداف مشروع، ادامه می‌دهند.» (۲۶) پنتاگون نیز گزارش داد که از فسفر سفید تنها برای روشن کردن آسمان و ایجاد پرده دود استفاده شده است. (۲۷)

با این حال، گزارشات نیروی نظامی ایالات متحده با آنچه روابط عمومی وزارت خارجه بیان می‌کرد، تفاوت داشت. شماره ژوئن و می ۲۰۰۴ نشریه اینفتسری (پیاده نظام، Infantry) گزارش داد فسفر سفید مستقیماً علیه

اهداف انسانی به کار رفته، نه به عنوان ایجادکننده پدیده دود. گزارش (۳۸) گزارشی نظامی دیگری در نشریه فیلد آرتیلری (Field Artillery) گفت: «اثبات شد که فسفر سفید سلاحی مؤثر و همه کاره است... این سلاح دارای پتانسیل تخریب روانی ستیزه جویان است... ما با استفاده از فسفر سفید آنها را نابود کردیم...» (۳۹) گزارش دیگری نیز وجود دارد که نشان می دهد در مناطق پرجمعیت شهری نیز از فسفر سفید استفاده شده است. (۴۰)

نیویورک تایمز در سرمقاله‌ای در ماه نوامبر ۲۰۰۵، یادآوری کرد: «یکی از جنایات جنگی متعددی که به صلح حسین نسبت داده می شد، استفاده از فسفر سفید در برخورد با شهروندان و شورشیان کرد در سال ۱۹۹۱ بود؛ یکی از دلایلی که سبب آغاز جنگ عراق شد.» (۴۱)

کتابچه راهنمای ارتش ایالات متحده می گوید: «استفاده از فسفر سفید علیه اهداف انسانی، برخلاف قوانین کشوری است.» (۴۲) قوانین بین‌المللی و پروتکل سوم معاهده سازمان ملل، در زمینه سلاح‌های خاصی که به شدت زخم‌زا هستند و اثراتی درازمدت دارند (۱۹۸۰)، استفاده از سلاح‌های آتش‌زا را علیه شهروندان یا نظامیان در مناطق متمرکز شهری ممنوع کرده است. (۴۳) بنابراین نظامیان آمریکایی با استفاده گسترده از مواد آتش‌زا در حمله به شهرها، نه تنها قوانین داخلی، بلکه قوانین بین‌المللی را نقض کرده‌اند.

اورانیوم ضعیف شده

اورانیوم ضعیف شده، یک ماده سمی و فرآورده پسماند رادیواکتیو ضعیفی است که در جریان فرایند غنی‌سازی اورانیوم به دست می آید. از آن در سلاح‌های نفوذکننده در بدنه تانک‌ها و سایر وسایل نقلیه مسلح، در فواصل دور استفاده می‌شود. (۴۴)

بر اساس گزارش گاردین، متخصصین نظامی برآورد کرده‌اند که نیروهای ائتلاف از ۱۰۰۰ تا ۲۰۰۰ تن گلوله‌های ضد تانک حاوی اورانیوم ضعیف شده، در حملات مارس ۲۰۰۳ و تهاجم‌های بعدی، استفاده کرده‌اند. (۴۵) گزارش برنامه محیط‌زیست سازمان ملل نیز با این ارزیابی تطبیق دارد. (۴۶)

متخصصین پزشکی معتقدند که پودر باقی مانده از سلاح‌های حاوی اورانیوم ضعیف شده، ممکن است منجر به اثرات منفی درازمدتی در سلامتی انسان شود. (۴۷) در حالی که ایالات متحده همچنان اصرار دارد اورانیوم ضعیف شده برای سلامت انسان هیچ تهدیدی به حساب نمی آید، اما بسیاری از جنگاوران بریتانیایی و آمریکایی از هنگام جنگ ۱۹۹۱ خلیج فارس، از بیماری‌های بی‌دلیلی همچون کوفتگی بدن، بی‌خوابی و از دست دادن حافظه رنج می‌برند که به آن «سندرم جنگ خلیج» می‌گویند. دپارتمان امور سربازان ایالات متحده، در ۱۹ دسامبر ۲۰۰۵ (۲۴ آذر ۱۳۸۴) به خانواده یک سرباز آمریکایی که در اثر ابتلا به سرطان متاستاز مرده بود، پاداشی تقدیم کرد. دلیل این بیماری رویارویی با اورانیوم ضعیف شده بوده است. (۴۸) گزارش‌های رسیده از عراق حکایت از آن دارد، در مناطقی که از اورانیوم ضعیف شده استفاده شده، آمار ابتلا به سرطان و

نقص عضو نوزادان رو به افزایش است. (۴۹)

سربازان و سازمان‌های پزشکی و بهداشتی بین‌المللی، نظیر سازمان بهداشت جهانی، خواهان انجام مطالعات دقیق علمی درباره اثرات اورانیوم ضعیف شده بر بدن انسان شده‌اند. (۴۰)

یک کمیته کاری، در کمیسیون حقوق بشر سازمان ملل، خواهان انجام تحقیقی در زمینه حقوق بشر و «استفاده از سلاح‌های کشتار جمعی، با اثرات درازمدت و زخم‌های عمیق» شد. (۴۱) گزارش سال ۲۰۰۲ این گروه، اورانیوم ضعیف شده را نیز به عنوان بخشی از این سلاح‌ها معرفی کرد. نویسنده گزارش به تعدادی از موارد مواجهه با این ماده اشاره کرده و گفته بود: «این موارد نشان می‌دهند مرگ و بیماری‌های لاعلاج افراد، به دلیل مواجهه با اورانیوم ضعیف شده بوده است. بسیاری از آنها دچار سرطان شده‌اند یا این که نوزادانشان دچار نقص عضو بوده‌اند.» در نهایت، این گزارش نتیجه می‌گیرد: «سلاح‌های حاوی اورانیوم ضعیف شده، کشنده و غیرمتعارف هستند.» (۴۲)

اگرچه معمولاً سلاح‌های حاوی اورانیوم ضعیف شده علیه اهداف نظامی به کار گرفته می‌شوند، اما این مهمات، پسماندهای شیمیایی و رادیواکتیوی به جای می‌گذارند که می‌تواند همانند آنچه در بوسنی و هرزگوین رخ داد، منجر به آلودگی هوا و آب‌های زیرزمینی شود. (۴۳)

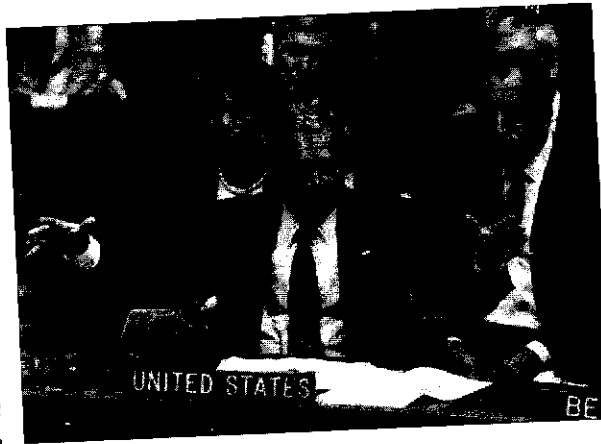
در سال ۲۰۰۱، به دنبال استفاده ناتوا از اورانیوم ضعیف شده در کوزوو، شورای اروپا، خواهان ممنوعیت استفاده از آن و آزمایش و فروش اورانیوم ضعیف شده، شد و گفت: «اثرات این سلاح بر سلامت و زندگی افراد، درازمدت بوده و حتی این اثرات در نسل‌های بعدی نیز ظاهر می‌شود.» (۴۴)

کارلا دل پونته (Carla Del Ponte) رئیس اجرایی همایش بین‌المللی درباره یوگسلاوی گفت: «می‌توان استفاده از اورانیوم ضعیف شده را به عنوان یک جنایت جنگی تحت بررسی قرار داد.» (۴۵) در سال ۲۰۰۵، برنامه محیط‌زیست سازمان ملل گزارشی منتشر نمود که در آن گفته شد؛ ۳۱۱ مکان در عراق، آلوده به اورانیوم ضعیف شده هستند. (۴۶) در همان زمان پارلمان اروپا خواستار محکومیت استفاده از اورانیوم ضعیف شده به عنوان سلاح جنگی شد و ادعای خود را مستند بر پیمان منع گسترش سلاح‌های هسته‌ای (NPT در سال ۱۹۶۸)، معاهده سلاح‌های سمی و بیولوژیکی (Biological & Toxic Weapons Convention)، ۱۹۷۲، معاهده سلاح‌های شیمیایی (Chemical Weapons Convention)، ۱۹۹۳، و پیمان منع آزمایش فراگیر (Comprehensive Test Ban Treaty)، ۱۹۹۶ دانست. (۴۷)

به دلیل اثرات منفی احتمالی اورانیوم ضعیف شده بر سلامت انسانی، احتمالاً استفاده از آن برخلاف قوانین مصرح انسان‌دوستانه بین‌المللی، از جمله معاهده ژنو و پروتکل‌های آن و همین‌طور دستورالعمل سازمان ملل، مبنی بر محافظت از غیرنظامیان و جلوگیری از آسیب‌های مادام‌العمر و تخریب محیط‌زیست است.

بمب‌های خوشه‌ای

مهمات خوشه‌ای حاوی صدها «بمب خوشه‌ای» یا مهمات کوچکتری هستند که بلافاصله پس از برخورد، منفجر می‌شوند. بمب‌های خوشه‌ای می‌توانند هم از طریق هوا و هم از طریق توپخانه زمینی شلیک شوند. این بمب‌ها، ابتدا در هوا منفجر شده و سپس مهمات کوچکتر خود را آزاد می‌کنند تا با اهداف مستقر در زمین برخورد نمایند. برخی از این بمب‌های کوچکتر (بین ۵ تا ۳۰ درصد، بسته به نوع آن) به صورت عمل نکرده باقی می‌مانند و در نتیجه تساهله پس از پایان جنگ به صورت تهدیدی برای جان غیرنظامیان، باقی می‌مانند. (۶۸)

گفتند که چگونه مواد منفجره همچون دانه‌های انگور از آسمان می‌بارید و چگونه بمب‌های خوشه‌ای پیش از انفجار از در و پنجره خانه‌هایشان وارد می‌شد. (۶۷)

تعداد قابل توجهی از بمب‌های خوشه‌ای کوچک‌تر پس از رسیدن به هدف، عمل نمی‌کنند. (۶۸) براساس گزارش سال ۲۰۰۰ وزارت دفاع ایالات متحده به کنگره این کشور، «نزدیک به ۱۶ درصد بمب‌های کوچک‌تر عمل نمی‌کنند. بنابراین، شلیک ۱۲ راکت MLRS حاوی بمب خوشه‌ای، منجر به پخش ۱۲۰۰ بمب عمل نکرده در منطقه‌ای به وسعت ۱۲۰۰۰ تا ۲۴۰۰۰ متر مربع

می‌شود. (۶۹) بمب‌های خوشه‌ای عمل نکرده، مدت‌های طولانی پس از پایان جنگ روی زمین باقی می‌مانند و برای جان انسان‌ها تهدید درازمدتی به‌شمار می‌روند. این بمب‌ها، سرانجام وقتی که کودکی آنها را بر می‌دارد یا کشاورزی با ابزارش به آنها می‌کوبد، منفجر می‌شوند. بمب‌های خوشه‌ای نیز همانند مین‌های زمینی باید یک به یک یافته و خنثی شوند. علی‌رغم تلاش مشترک نیروهای ائتلاف، سازمان‌های غیردولتی و سازمان ملل متحد، هنوز هم بقایای بمب‌های خوشه‌ای منجر به کشته و مجروح شدن شهروندان عراقی یا هر کس دیگری که از این مناطق عبور می‌کند، می‌شود. (۷۰)

به دلیل کشتن بودن بمب‌های خوشه‌ای، اثبات می‌شود که استفاده از آنها برخلاف قوانین بین‌المللی مربوط به حفاظت از جان شهروندان از جمله ماده ۴۸ پروتکل اول معاهده چهارم ژنو است. همچنین استفاده از بمب‌های خوشه‌ای، قوانین مربوط به ممنوعیت حملات وسیع در مناطق شهری را، که منجر به افزایش احتمال تلفات غیرنظامیان می‌شود نیز نقض می‌کند. بسیاری از سازمان‌های حقوق بشر و انسان‌دوستانه از جمله کمیته بین‌المللی صلیب سرخ، دیده‌بان حقوق بشر، عفو بین‌الملل و مخالفان مین‌های زمینی، مرتباً خواهان ممنوعیت استفاده از بمب‌های خوشه‌ای در مناطق شهری از جمله اهداف نظامی در نزدیکی مناطق غیرنظامی شده‌اند. جان اگلند (Jan Egeland)، معاونت امور انسانی شورای امنیت سازمان ملل در حرکتی قابل تحسین، خواهان محکومیت استفاده از بمب‌های خوشه‌ای شد که به نظر او «هر فردی در هر جای جهان استفاده از آن را غیراخلاقی می‌داند.» (۷۱) عراق، افغانستان، کامبوج، لائوس، کوزوو و ویتنام، آلوده‌ترین مناطق بمب خوشه‌ای جهان هستند.

سخن پایانی

قوانین حقوق بشر بین‌المللی، استانداردهای روشنی درباره چگونگی اداره عملیات نظامی و محدودیت در ابزار و شیوه‌های جنگاوری مشخص کرده‌اند. این استانداردها استفاده از سلاح‌هایی را که تمایزی میان اهداف نظامی و غیرنظامی مشخص نمی‌کنند، یا این که منجر به آسیب‌های درازمدت می‌شوند ممنوع کرده‌اند. با این حال، نیروهای ائتلاف، بارها از سلاح‌های زخم‌زا و غیرمتعارف نظیر فسفر سفید، بمب‌های ناپالم آتش‌زا، بمب‌های خوشه‌ای و اورانیوم ضعیف شده استفاده کرده‌اند که اثرات آنها بسیار از آنچه اهداف

نیروهای ائتلاف و نیروهای دولت عراق، در سال ۲۰۰۳ از مهمات خوشه‌ای هر دو نوع هوایی و زمینی استفاده کرده‌اند.

مهمات خوشه‌ای پس از برخورد با هدف، به دلیل اثرات ترکش‌ها به صورت پدیده‌ای منفجر می‌شوند. تکه‌های این بمب در بدن فرد فرو رفته و در بدنشان زخم‌های کوچک اغلب داخلی ایجاد می‌کند. «ترکش‌های این بمب به داخل پوست و ماهیچه‌ها نفوذ کرده و به استخوان می‌رسند و به این ترتیب به بدن فرد امواج فشاری اعمال کرده و سبب خونریزی داخلی می‌شوند.» (۷۲) نزدیک به ۳۰ درصد قربانیان در اثر این جراحات، کشته می‌شوند. (۷۳)

نیروهای بریتانیایی و آمریکایی در حملات هوایی سال ۲۰۰۳، هزاران بمب خوشه‌ای را «در بسیاری از شهرهای پرجمعیت عراق نظیر بغداد، بصره، حله، کرکوک، موصل، ناصریه و سایر شهرها و روستاها» رها کردند. (۷۴) براساس گزارش روزنامه آمریکایی یواس ای تودی، نیروهای آمریکایی و بریتانیایی از اواخر مارس تا اوایل آوریل ۲۰۰۳، به ترتیب ۱۰۷۸۲ و ۲۲۰۰ بمب خوشه‌ای را مورد استفاده قرار دادند. (۷۵) نیروی هوایی ایالات متحده، استفاده از ۶۳ بمب خوشه‌ای CBU-۸۷، بین ۱ می ۲۰۰۳ (۱۱ خرداد ۱۳۸۲) و ۱ اوت ۲۰۰۶ (۱۰ مرداد ۱۳۸۵) را مورد تأیید قرار داد. (۷۶) که در مجموع حاوی ۱۲۷۲۶ بمب خوشه‌ای کوچکتر بودند. (۷۷) نیروهای ائتلاف ادعا می‌کردند که این بمب‌ها، تنها «موارد خاصی» را هدف قرار داده‌اند. این در حالی بود که بیش از دو میلیون مهمات کوچک‌تر، عمدتاً به مناطق مسکونی برخورد کرده و منجر به کشته و مجروح شدن بیش از ۱۰۰۰ شهروند عراقی شده بود. (۷۸) براساس گزارش دیده‌بان حقوق بشر، «بمب‌های خوشه‌ای زمینی منجر به کشته و مجروح شدن صدها شهروند عراقی در شهرهایی نظیر حله، نجف، کربلا، بغداد، بصره و... شده است. آسیب شهروندان ساکن در حومه این شهرها نشان می‌دهد که بمب‌های خوشه‌ای یکی از دلایل اصلی تلفات غیرنظامیان در جنگ بوده است.» (۷۹)

سازمان عفو بین‌الملل، گزارشی از بیمارستان حله ارائه کرده و گفت: «مردان، زنان و کودکان بسیاری، زنده و مرده، به بیمارستان آورده می‌شدند، در حالی که بدنشان در اثر برخورد ترکش‌های بمب خوشه‌ای، سوراخ سوراخ شده بود.» یکی از پزشکان این بیمارستان به عفو بین‌الملل گفت که تقریباً همه بیماران، قربانیان بمب خوشه‌ای بوده‌اند. «بازماندگان زخمی به گزارشگران

جنگی بوده، بیشتر بوده است. کاربرد این سلاح‌ها، به شدت غیر قابل قبول و غیر انسانی است.

پی‌نوشت‌ها:

- 1-James W. Crawley, "Officials Confirm Dropping Firebombs on Iraqi Troops" San Diego Union-Tribune (August 5, 2003)
- 2-Iraq Analysis Group, Fire Bombs in Iraq: Napalm by Any Other Name (March/April 2005)
- 3-Jason E. Levy, "TTPs for the 60mm Mortar Section" Infantry Magazine (May/June 2004) and Captain James T. Cobb, First Lieutenant Christopher A. LaCour and Sergeant First Class William H. Hight, "The Fight for Fallujah" Field Artillery (March/April 2005)
- 4-Rai News 24, "Fallujah: La Strage Nascosta" [Fallujah: The Hidden Massacre] (November 2005)
- 5-Scott Peterson, "Remains of Toxic Bullets Litter Iraq" Christian Science Monitor (May 15, 2003)
- 6-Human Rights Watch, Off Target: The Conduct of the War and Civilians Casualties in Iraq (December 2003)
- 7- Iraq Analysis Group, Fire Bombs in Iraq: Napalm by Any Other Name (March/April 2005)
- 8-"Dead Bodies Are Everywhere" Sydney Morning Herald (March 22, 2003)
- 9-Martin Savidge, "Protecting Iraq's Oil Supply" CNN (March 22, 2003)
- 10- James W. Crawley, "Officials Confirm Dropping Firebombs on Iraqi Troops" San Diego Union-Tribune (August 5, 2003)
- 11- «Dead Bodies Are Everywhere» Sydney Morning Herald (March 22, 2003)
- 12- James W. Crawley, "Officials Confirm Dropping Firebombs on Iraqi Troops" San Diego Union-Tribune (August 5, 2003)
- 13-GlobalSecurity.Org, MK-77750lb Napalm.
- 14- James W. Crawley, "Officials Confirm Dropping Firebombs on Iraqi Troops" San Diego Union-Tribune (August 5, 2003)
- 15-"US Admits It Used Napalm Bombs in Iraq". The Independent (August 10, 2003)
- 16-British Parliament, Written Answers to Questions. Defense Minister Adam Ingram Denies US Use of Firebombs. (January 11, 2005)
- 17-British Parliament, Written Answers to Questions. Defense Minister Adam Ingram Admits US Use of Firebombs (June 28, 2005)
- 18- James W. Crawley, "Officials Confirm Dropping Firebombs on Iraqi Troops" San Diego Union-Tribune (August 5, 2003)
- ۱۹- ایالات متحده یکی از محدود کشورهایی است که هنوز این پروتکل را امضا نکرده است. از آنجا که این پروتکل توسط ۹۴ کشور جهان امضا شده، یکی از پذیرفته‌شده‌ترین قوانین بین‌المللی محسوب می‌شود. از آنجا که نیروهای ائتلاف بر اساس قطعنامه سازمان ملل در عراق هستند، لذا باید استانداردهای بین‌المللی را رعایت کنند.
- 20-Globalsecurity.org. Incendiary Weapons: White Phosphorus.

۲۱- همان.

۳۳- باید تذکر داد از آنجا که ضفر سفید در اصل برای اثرات آتش زا تولید نشده در پروتکل سوم نامی از آن برد نشده است. اما اگر برای چنین اهدافی به کار رود با توجه به روح حاکم بر این پروتکل، می‌توان گفت که این قانون نقض شده است.

- 34-Globalsecurity.org. Military: Depleted Uranium.
- 35-Paul Brown, "Uranium Hazard Prompts Cancer Check on Troops" Guardian (April 25, 2003)
- 36-United Nations Environment Programme. Assessment of Environmental «Hot Spots» in Iraq (November 2005)
- 37-The Royal Society, The Health Hazards of Depleted Uranium Munitions (2001)
- 38-In the Appeal of David L. Larson, in the case of Janet E. Larson, Docket No. 01-05 766, XSS 001 56 2047 (December 19, 2005)
- 39-Larry Johnson, "Iraq Cancers, Births Defects Blames on US Depleted Uranium" Seattle Post Intelligencer (November 12, 2002); and Robert Collier, "Iraq Links Cancers to Uranium Weapons" San Francisco Chronicle (January 13, 2003)
- 40-54th World Health Assembly. Provisional Agenda Item 13.10: "Health Effects of Depleted Uranium (Report by the Secretariat)" A54 19 Add. 1 (April 26, 2001)
- 41-Sub-Commission on the Promotion and Protection of Human Rights
- 42-Commission on Human Rights: Sub-Commission on the Promotion and Protection of Human Rights, Fifty-fourth Session, Item 6 of the Provisional Agenda: "Human Rights and Weapons of Mass Destruction, or With Indiscriminate Effect, or of a Nature to Cause Superfluous Injury or Unnecessary Suffering". Working Paper Submitted by Y.K.J. Yeung Sik Yuen in Accordance with Sub-Commission Resolution 2001/36. E/CN.4/Sub.2/2002/38 (June 27, 2002)
- 43-United Nations Environment Program. Depleted Uranium in Bosnia and Herzegovina. (March 2003)
- 44-Parliamentary Assembly of the Council of Europe. Environmental Impact of the War in Yugoslavia on Southeast Europe, Recommendation 1495 (2001) (January 24, 2001)
- 45-"Use of DU Weapons Could Be War Crime" CNN (January 14, 2001)
- 46-UN Environment Program. Assessment of Environmental 'Hot Spots' in Iraq (November 2005)
- 47-European Parliament. Resolution on Non-Proliferation of Weapons of Mass Destruction: A Role for the European Parliament (2005/2139(INI)), P6_TA-PROV(2005)0439. Text Adopted by Parliament (November 17, 2005)
- 48-Cluster Munitions Coalition, Technical Analysis of Cluster Munitions.
- 49-Medact, "The Question of the Legality of Inhumane Weapons Used During the 2003 Iraq Conflict" Working Paper No. 2
- 50-H. Gilbert Husum and T.M. Wisborg, "Save Lives, Save Limbs: Life Support for Victims of Mines, Wars and Accidents" Third World Network (2003) quoted in UK Working Group on Landmines, "Cluster Bombs: the Military Effectiveness and Impact on Civilians of Cluster Bombs" (2003) p. 20
- 51-Landmine Monitor. Report 2003: Toward a Mine-Free World
- 52-Paul Wiseman, "Cluster Bombs Kill in Iraq, Even After Shooting Ends" USA TODAY (December 16, 2003)
- 53-Letter from the Department of the Air Force, 20th Fighter Wing (ACC), Shaw Air Force Base, South Carolina (August 23, 2006) signed by Mary F. Huff, Base Freedom of Information Act Manager as quoted by the Mennonite Central Committee
- 54-Mennonite Central Committee, Use of Cluster Munitions in Iraq after the Initial Invasion
- 55-Human Rights Watch, Minimize Civilian Casualties in Iraq (March 17, 2006); Human Rights Watch, Off Target: The Conduct of the War and Civilian Casualties in Iraq (2003); also see Handicap International, Fatal Footprint: The Global Human Impact of Cluster Munitions (November 2006)
- 56- Human Rights Watch, Off Target: The Conduct of the War and Civilian Casualties in Iraq (2003) p. 85
- 57-Amnesty International, Iraq: Civilians under Fire. (April 8, 2003)
- 58-B Rappert and R Moyes, "Out of Balance - The UK Government's Efforts to Understand Cluster Munitions and International Law" Landmine Action (November 2005) p.18
- 59- Human Rights Watch, US Using Cluster munitions in Iraq (April 1, 2003)
- 60-Medact, The Question of the Legality of Inhumane Weapons Used During the 2003 Iraq Conflict, Working Paper No.2
- ۶۱- سخنرانی جان آگند در برابر اعضای شورای امنیت درباره حفاظت از جان شهروندان در نبردهای نظامی. (۴ دسامبر ۲۰۰۶)